

«Ми хочемо, щоб Шенген жив, але, щоб він жив, його необхідно реформувати», – підсумував президент Франції Ніколя Саркозі по завершенні двостороннього італо-французького саміту в Римі, присвяченого питанням реформування в ЄС системи міграційного контролю та кількісного регулювання припливу біженців на територію Євросоюзу.

40

Африканські біженці VS реформований Шенген: у кого перевага?

Однак ані Рим, ані Париж не збиралися безповоротно анулювати Шенгенські угоди: порушувалося питання лише про тимчасову зміну правил прийому нелегальних іммігрантів у зв'язку з напливом біженців із країн Північної Африки. Справді, у статті 23 Шенгенського кодексу (набрав чинності 5 квітня 2010 року) йдеться про можливість відновлення контролю на кордонах держав-членів ЄС у певних ситуаціях, за яких існує ризик порушення громадського порядку через наплив приїжджих. Однак у цьому разі «новації» не торкнуться хіба що жителів країн-членів ЄС (та й то лише безпосередніх учасників Шенгенської угоди), адже, наприклад, Румунія і Болгарія ще й досі чекають свого «зоряного часу», аби приєднатися до Шенгенської зони, а кордони більшості держав «старої Європи» для їхніх громадян просто закриті.

Міф про «польського сантехніка» (такий популярний після чергового розширення ЄС 2004 року) Західна Європа давно вже змінила на казку

про «кочового цигана» і, що найгірше, – про пострадянського заробітчанина. На жаль, останнє аж ніяк не вигадка. Прикордонні з ЄС країни – Україна, Молдова й Білорусь – давно стали «перевалочним пунктом» для нелегальних мігрантів з Азії та Близького Сходу, що прагнуть віднайти краще життя в багатих європейських країнах. Наразі, зважаючи на погорсткішання умов переселення до держав-членів ЄС, «біженці» з Лівії чи Тунісу шукатимуть обхідних шляхів проникнення на європейські терени. І Україна в цьому разі – чи не найкращий варіант. Тож не дивно, що нашу державу, котра просто нездатна (фізично й, що найголовніше, – економічно) стримати наплив нелегалів, звинувачують у систематичних порушеннях Конвенції ООН про статус біженців 1951 року, а також у відсутності узгодженої державної політики в цій сфері. «У нас немає силових інструментів, щоб примусити будь-кого до виконання взятих на себе зобов'язань. Але якщо держава порушує норми Конвенції, це означає її невідповідність стандартам демократичних свобод. Це одна з умов для кандидатів на вступ до ЄС», – зазначив регіональний представник Управління Верховного комісара ООН у справах біженців Олдріх Андрісек 20 травня 2011 року.

Достеменно відомо, що найбільший відсоток серед так званих біженців становлять саме економічні

мігранти – молоді люди, які сподіваються знайти роботу в Італії, Франції чи інших країнах Європи. Цьому сприяють економічні труднощі, що завжди супроводжували країни третього світу й ще більше поглибилися після так званої арабської весни: на Півночі Африки навіть за спокійних часів безробіття серед молоді наближається до 30% (а за деякими даними, перевищує 50%). Тож європейські країни, кількість іноземців на території яких уже давно сягнула за межі «дозволених» 10% від загальної чисельності населення (вважається, що саме такий рубіж є допустимим для успішної асиміляції мігрантів на території нової країни й інтегрування їхньої культурної спадщини), зважилися на перегляд правил Шенгенської зони з метою спрощення процедури запровадження прикордонного контролю «в разі серйозної загрози». Фактично це вже сталося: дві країни обмінялися «люб'язностями» через наплив 20 тисяч туніських нелегалів на італійський острів Лампедуза (кількість місцевого населення, до речі, не перевищує й 5 тисяч осіб). Офіційний Рим, бажаючи, щоб Італія стала всього-на-всього «транзитним пунктом» для тисяч франкомовних арабів, навіть виписав мігрантам посвідки на тимчасове проживання, аби останні швидше перебиралися на інший бік Альп. Франція, зі свого боку, затримувала тисячі нелегалів

поблизу свого кордону й відправляла нещасних назад, для цього якось навіть довелося зупинити потяг із прикордонного італійського міста Вентімілья.

У відповідь Рим висловив протест, знову погрожуючи вийти з ЄС і розірвати Шенгенську угоду. Однак Німеччина, Бельгія і Нідерланди також відмовилися приймати нелегалів, яким Італія видала посвідки на проживання в країнах-членах організації. Данія взагалі 11 травня 2011 року ухвалила одностороннє рішення про тимчасове встановлення контролю на кордоні для боротьби з нелегальною міграцією: віднині співробітники правоохоронних органів, міграційної служби та митники на спеціальних блокпостах перевірятимуть автомобілі, які в'їжджають на територію країни, а також здійснюватимуть паспортний контроль.

Дивно, адже Франція, яка щорічно приймає 50 тисяч мігрантів, й Італія, котра кожного року стає «домівкою» для 10 тисяч осіб, у спільному зверненні до Європейської комісії, підписаному президентом Франції Ніколя Саркозі та прем'єр-міністром Італії Сильвіо Берлусконі 26 квітня 2011 року (по завершенні спільного саміту), запропонували тільки відновити тимчасовий прикордонний контроль усередині Шенгенської зони, зміцнити роль агентства «Frontex», яке координує співпрацю на зовнішніх кордонах держав-членів Євросоюзу, а також підписати угоду з країнами південного узбережжя Середземного моря. «Союз повинен надавати рішучу підтримку, а за необхідності – й екстрену допомогу цим країнам, ставлячи на перше місце тих, хто обрав шлях демократії», – наголосили політики.

Крім того, 4 травня 2011 року Єврокомісія, визнавши можливість призупинити дію Шенгенської угоди у зв'язку з міграційною ситуацією в країнах Середземномор'я і тимчасово відновити контроль на прикордонних постах країн Євросоюзу, наразилася на протидію Європарламенту, який уже 10 травня виступив із жорсткою критикою цієї пропозиції ЄК. Голова Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу заявив, що вплив африканських мігрантів виявив слабкі сторони Шенгенської угоди, тому Єврокомісія пропонує запровадити тимчасовий прикордонний контроль. Відмова ж від Шенгену стане катастрофою: «Це завдасть удару по всьому, що Європа створювала останні 60 років, і підірве зусилля зі створення єдиної процвітаючої Європи», – підсумував він.

Домовленості запровадження паспортного контролю на кордонах усередині Шенгенської зони було досягнуто лише на позачерговому закритому засіданні глав МВС країн ЄС 12 травня. Головною темою зустрічі стало внесення тимчасових по-

правок до тексту Шенгенської угоди, які дозволили б її учасникам в односторонньому порядку посилювати процедуру проходження кордону й запроваджувати паспортний контроль. Ці поправки до Шенгенської угоди пропонується внести тимчасово. «Для людей повинна залишатися можливість звертатися до Євросоюзу по міжнародний захист. Нам треба бути відкритими для трудової міграції, якої ми дуже потребуємо. Повинна бути можливість відновлення внутрішнього контролю, але це має відбуватися лише на чітких умовах», – зазначила Комісар із внутрішніх справ Євросоюзу Сесілія Мальмстрем по завершенні зустрічі. За її словами, охорона кордонів не означає, що Європа зводить навколо себе фортецю.

Проте єдину міграційну політику на теренах Європейського Союзу серед мігрантів було названо «фортеця Європа» ще 1997 року – після підписання Амстердамської угоди, яка містила положення про можливість приймати в рамках ЄС обов'язкове для країн-членів законодавство в міграційній сфері. Відтоді для єдиної імміграційної політики спільноти визначальними стали, з одного боку, пріоритет максимального спрощення переміщення власних громадян у межах спільних кордонів ЄС, з другого – запровадження єдиних стандартів поводження з громадянами третіх країн, які в'їжджають на територію ЄС, створення жорстких імміграційних правил щодо біженців та осіб, які шукають притулку, формування спільної процедури визнання їх статусу.

Сьогодні ці правила стали ще жорсткішими: наприклад, президент Франції Ніколя Саркозі, відмовляючись приймати нових мігрантів у Франції, пропонує розв'язувати проблему спільними зусиллями ЄС та ООН: необхідним вважається створення в країнах Північної Африки (насамперед у Єгипті, Тунісі та Лівії) «гуманітарних зон», які стримували б рух до Європи міграційних потоків, спричинених арабськими революціями. Однак чи не європейські держави стали винуватцями такого розвитку подій: військова операція в Лівії істотно посилює потік мігрантів, адже раніше Муаммар Каддафі через «велику дружбу» з С. Берлусконі стримував незаконне переміщення осіб до південного узбережжя Італії. І навіть про всяк випадок попереджав, що в разі відмови Європи від його підтримки, зокрема й фінансової, сотні тисяч вихідців із Чорного континенту «швидко перетворять Європу на Африку». Н. Саркозі, навіпаки, боїться, певно що, реакції на батьківщині: ультрарправі вже давно здобувають голоси виборців гаслами про повернення Франції французам.

Можливо, повернення до контролю національних кордонів у рамках Шенгену й змінить ситуацію. Наплив нелегалів зменшиться, але в усіх європейських державах уже давно створено численні етнічні «гетто», жителі яких навряд чи радітимуть посиленню тиску з боку місцевої влади, чи навіть гірше – почнуть чинити йому опір.

Юлія ЦИРФА.

Добрика Віне журналу

Паспорт Нансена – міжнародний документ, який видавала Ліга Націй біженцям та особам без громадянства (апатридам). Уперше почав використовуватися у 1922 році за ініціативою норвежця Фрїтьофа Нансена – Верховного комісара Ліги Націй у справах біженців. Спочатку такий паспорт видавали росіянам, які прагнули повернутися на батьківщину після завершення Жовтневої революції, але згодом його отримали біженці й з інших регіонів.

У 1942 році паспорт Нансена визнали уряди 52 держав, після чого він став першим в історії проїзним документом для біженців. Загалом було видано близько 450 000 паспортів. Видавали такий паспорт за наявності документів, що посвідчували особу людини або підтверджували, що особа насправді є емігрантом.

Цей документ став «попередником» Проїзного документа біженця, утвердженого Конвенцією ООН про статус біженців 1951 року. Однак ще й досі паспорт Нансена, чи, як його охрестили самі переселенці, «паспорт громадянина світу», визнається на території Буркіна-Фасо, Екватору, Мавританії, Того та Замбії.

1938 року Міжнародний офіс Нансена з питань біженців отримав Нобелівську премію за зусилля в поширенні паспорта Нансена.

У 1954 році Верховний комісар ООН у справах біженців затвердив «Медаль Нансена» (нині – Премія Нансена), яку щорічно присуджують за заслуги в галузі захисту прав біженців.

